

BELEID CONSUMENTENVEILIGHEID

Expertisecentrum Duurzaamheid
Mei 2020

Inhoudsopgave

1. INLEIDING.....	4
2. CONSUMENTENVEILIGHEID IN HET ALGEMEEN	6
2.1 Inleiding.....	6
2.2 Duurzaamheidscriteria.....	6
3. ALCOHOLHOUDENDE DRANKEN	7
3.1 Inleiding.....	7
3.2 Duurzaamheidscriteria.....	7
4. TABAK	8
4.1 Inleiding.....	8
4.1.1 Productie van tabaksproducten.....	8
4.1.2 Verkoop van tabaksproducten.....	8
4.1.3 Verkoop van diensten en producten aan de tabakssector	9
4.2 Duurzaamheidscriteria.....	9
5. CANNABIS.....	9
5.1 Inleiding.....	9
5.2 Duurzaamheidscriteria	11
6. GOKSPELEN.....	12
6.1 Inleiding.....	12
6.2 Duurzaamheidscriteria.....	12
7. GENETISCHE MODIFICATIE	
7.1 Achtergrondinformatie	13
7.2 Duurzaamheidscriteria.....	13

1. Inleiding

De duurzaamheid van de samenleving bevorderen, dat is wat we nastreven. Voor ons duurzaamheidsbeleid hebben we drie pijlers gedefinieerd: Klimaat, Biodiversiteit en Mensenrechten. Samen bestrijken deze pijlers bijna alle onderwerpen die van belang zijn bij alles wat wij doen. Onder meer bij de selectie van onze financieringen en beleggingen:

- Klimaat: hoe dragen onze financieringen en beleggingen bij aan bescherming van het klimaat?
- Biodiversiteit: hoe gaan we via onze financieringen en beleggingen om met milieu en natuur?
- Mensenrechten: hoe gaan we via onze financieringen en beleggingen om met mensen?

We hebben ook aparte beleidsstukken voor belangrijke thema's. Dit beleidsstuk behandelt ons beleid op het gebied van consumentenveiligheid. Naast dat wij algemene consumentenveiligheid belangrijk vinden voor bedrijven, hebben we ook beleid ontwikkeld op specifieke producten en diensten. Dit zijn producten en diensten waar wij een verhoogd risico zien en verwachten dat bedrijven extra maatregelen treffen om consumentenveiligheid te garanderen. Of het zijn producten en diensten waarvan wij vinden dat bedrijven deze niet op de markt zouden moeten brengen gezien de hoge gezondheidsrisico's (en/of verslavingsrisico's). Het gaat om beleid op gebied van alcoholische dranken, tabak, cannabis, GMO en gokken. Met dit beleid lichten wij toe hoe wij verwachten dat bedrijven die deze producten produceren of gebruiken in hun productieprocessen, omgaan met de veiligheid van producten en hun consumenten. Het is van groot belang dat bedrijven hier op een verantwoorde manier mee om gaan en er voldoende beleid is om de relevante risico's op te vangen. In het kader hiervan hebben wij verschillende criteria opgesteld waaraan deze bedrijven moeten voldoen. Dit beleidsstuk licht deze criteria toe. Met dit beleid en de bijbehorende criteria dragen wij bij aan de Sustainable Development Goal (SDG) op het gebied van goede gezondheid en welzijn. Een onderdeel hiervan is de preventie van drugsgebruik en het schadelijk gebruik van alcohol. Daarnaast is het versterken van de implementatie van de kaderovereenkomst van de Wereldgezondheidsorganisatie over tabakscontrole een onderdeel van dit SDG. Door voorwaarden te stellen aan bedrijven die deze producten produceren of gebruiken in hun productieprocessen dragen wij bij aan het realiseren van dit SDG.

Visie

Voor ons is het belangrijk dat consumenten producten veilig kunnen gebruiken of consumeren. De verantwoordelijkheid voor het op de markt brengen van veilige producten ligt bij de producent. Het is belangrijk dat de producent transparant is en eerlijke informatie over zijn producten verstrekt. Hierdoor kan de consument een weloverwogen beslissing nemen, gebaseerd op voldoende verstrekte informatie. Het blijft de eigen verantwoordelijkheid van de consument als het gaat om het veilig gebruiken van deze producten of middelen.

Wij verwachten op de eerste plaats dat producenten beleid hebben dat is gericht op het produceren van veilige producten. Een aantal producten zijn echter volgens ons inherent onveilig. Daarom investeren wij niet in bedrijven die deze producten produceren of gebruiken in hun productieprocessen. Het is belangrijk te weten waar de grens op dit gebied wordt getrokken. Maar deze grens is nooit absoluut. Voor ons geldt dat als een bepaald product zéér schadelijk is of wanneer het veel mensen raakt wij willen bepalen of daar onze grens wordt overschreden. Tabak is een voorbeeld van een product waarvan het bekend is dat het schadelijk is voor mensen en het wordt door veel mensen genuttigd. Dus hebben wij besloten niet in dit product te investeren omdat de negatieve

gevolgen te zwaar wegen. Hiermee is de grens nog niet voldoende scherp getrokken. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat een bedrijf de tabak niet produceert maar wel distribueert, zoals een retailer. Daarom kijken wij per bedrijf op welke manier het is betrokken bij dit product. Dit geldt ook voor de andere producten die in dit beleid uiteen worden gezet zoals alcoholische dranken en cannabis. Naast fysieke veiligheid vinden wij het ook belangrijk dat de geestelijke en sociale gezondheid van de consument gewaarborgd wordt door de producent. Bij sommige producten speelt deze gezondheid namelijk ook een grote rol. Een voorbeeld hiervan is gokken. Het spelen van short-odd kansspelen kan leiden tot een verslaving met gevolgen voor de geestelijke en de sociale gezondheid. Denk hierbij aan grote (geld)schulden, depressies en angststoornissen bij veel gokverslaafden. Daarom beleggen wij niet in producenten van deze short-odd kansspelen of in bedrijven die belang hebben in dit soort gokspelen.

Consumentenbescherming in de farmaceutische industrie

Medicijnen zijn essentieel voor een verantwoorde gezondheidszorg en daarmee onmisbaar voor de gezondheid en het welzijn van mensen. De ASN Beleggingsfondsen beleggen daarom in de farmaceutische bedrijven die deze medicijnen ontwikkelen, maken en verkopen. Helaas gaat er ook veel mis in de farmaceutische sector. Bijvoorbeeld in de bewaking van de kwaliteit en veiligheid van medicijnen en in de manier waarop deze medicijnen op de markt worden gebracht. Dat alles heeft nadelige gevolgen voor consumenten. Daarom zijn wij sinds 2015 in gesprek met de farmaceutische bedrijven die opgenomen zijn in ons beleggingsuniversum. Wij willen dat zij meer aandacht schenken aan hun eigen procedures die toezien op uitvoering van het beleid in de praktijk. Ook verwachten wij dat zij meer doen dan dat ze alleen voldoen aan wat in de wet staat. Daarmee willen we bereiken dat het gedrag van farmaceutische bedrijven meer in dienst van consumenten komt te staan en dat consumentenbescherming gegarandeerd wordt. Hoe wij dat precies doen is te lezen op de webpagina *Eerlijke farma*¹.

¹ <https://www.asnbank.nl/over-asn-bank/duurzaamheid/mensenrechten/eerlijke-farma.html>

2. Consumentenveiligheid in het algemeen²

2.1 Inleiding

Bedrijven dragen verantwoordelijkheid tegenover de eindgebruiker van hun producten en diensten: de consument of klant. Dit betreft vooral de veiligheid en gezondheid van de consument.³ Ook voorlichting over de producten en verantwoord gebruik daarvan valt hieronder. Dat geldt zeker als producten schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid, zoals alcoholische dranken en medicijnen. Bedrijven moeten deze voorlichting afstemmen op hun specifieke doelgroep, bijvoorbeeld ouderen of kinderen. Ook verantwoorde marketing- en reclamecampagnes kunnen hieronder vallen⁴⁵. Als we het hebben over de activiteiten die vallen onder het thema consumentenveiligheid betreft dit vaak de productie en verkoop van consumentengoederen. De sectoren die hierbij een grote rol spelen leveren onder anderen voedselproducten, elektronica, medicijnen, cosmetica en schoonmaakmiddelen. Het is dus van belang dat er in deze sectoren voldoende rekening wordt gehouden met het belang van veilige producten en de verantwoordelijkheid die de producent hierbij draagt. Wij vinden het van belang dat een bedrijf aan voorwaarden voldoet als het gaat om de productie van dit soort goederen. Daarom zijn er criteria opgesteld die bepalen of een bedrijf voldoende beleid heeft op dit gebied.

2.2 Duurzaamheidscriteria

Wanneer een bedrijf voldoet aan de onderstaande criteria, heeft het voldoende beleid voor dit beleidsonderdeel:

Voor alle onderzoekscategorieën ('mijden', 'extra onderzoek' en 'normale toetsing') geldt:

- Er is niet bekend dat de producten van het bedrijf ernstige misstanden hebben veroorzaakt voor de veiligheid of gezondheid van consumenten.
- Het bedrijf geeft eerlijke, duidelijke voorlichting over de producten en eventuele risico's. Er zijn hierover geen ernstige misstanden bekend.
- Als zich een enkel incident voordoet, treft het bedrijf direct adequate maatregelen.

Wanneer een bedrijf voldoet aan de onderstaande criteria, heeft het goed of uitstekend beleid voor dit beleidsonderdeel:

- Het bedrijf gaat een stap verder doordat het bijvoorbeeld een compliance-afdeling, klachtenprocedure en/of klantenservice heeft.
- Het bedrijf onderscheidt zich in positieve zin met initiatieven op het gebied van consumentenbescherming, bijvoorbeeld als een bedrijf in levensmiddelen een programma heeft om obesitas tegen te gaan.

² Gebaseerd op de OECD Guidelines (richtlijn VIII); GRI (performance-indicatoren voor productverantwoordelijkheid PR1 t/m PR9 en FS16); U.N. Guidelines for Consumer Protection. Consumentenbescherming en productveiligheid zijn sterk gereguleerd in wet- en regelgeving op internationaal en Europees niveau en in laagrisicolanden op nationaal niveau.

³ Voor farmaceutische bedrijven en andere instellingen op het gebied van farmacie is de beschikbaarheid van goede medicijnen in economisch minder ontwikkelde landen hiervan een voorbeeld. In ons onderzoek gaan we hierbij onder meer uit van de Access to Medicine Index.

⁴ De EU stelt hierover voor veel producten duidelijke regels. In Nederland houden de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (<http://www.vwa.nl/>) en de Nederlandse Reclame Code Commissie hierop toezicht (<http://www.reclamecode.nl/>).

⁵ Wij onderschrijven de volgende standaarden op het gebied van consumentenbescherming: WHO International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes en aanvullende resoluties.

3. Alcoholhoudende dranken

3.1 Inleiding

Voor tabak is het al lang bekend dat het schadelijk is voor de gezondheid. In de loop der jaren is het door middel van wetenschappelijk onderzoek ook duidelijk geworden dat alcoholische dranken dezelfde schadelijke effecten hebben. Dit kunnen zowel chronische als acute aandoeningen zijn⁶. Voorbeelden van deze effecten zijn het syndroom van Korsakov, levercirrose, hart- en vaatziekten en verschillende vormen van kanker (mond, keel, slokdarm, lever, alveesklier en darm). Onderzoek toont aan dat er geen gezonde consumptie van alcohol bestaat: ook kleine alcoholconsumpties zijn schadelijk voor de gezondheid.⁷ Met name bij kinderen en jong volwassenen is er een reële kans op gezondheidsschade. Zo is in de leeftijdsgroep van 20-39 jaar 25% van de sterfgevallen alcohol gerelateerd.⁸ De verslavende werking die alcohol kan hebben, vergroot daarbij de gezondheidsrisico's. Wereldwijd sterven er jaarlijks 3,3 miljoen mensen door alcoholgebruik. Dit is 5.9% van alle sterfgevallen in een jaar⁹.

Naast schadelijke gezondheidseffecten kan overmatig alcoholmisbruik grote gevolgen hebben voor de maatschappij. Denk bijvoorbeeld aan de veiligheid, doordat alcohol kan leiden tot agressie, seksueel wangedrag of verkeersongevallen. Daarnaast blijkt uit onderzoek van het RIVM dat alcohol de Nederlandse maatschappij jaarlijks veel geld kost¹⁰. Door middel van een kosten en baten analyse heeft het RIVM uitgerekend dat in 2013 het gebruik van alcohol de maatschappij tussen de 2,3 en 2,9 miljard euro kost. Een lagere arbeidsproductiviteit, inzet van politie en justitie en verkeersongevallen zijn voorbeelden van kosten. De kosten zijn verminderd met de baten van alcoholgebruik zoals in de vorm van accijnzen voor de overheid en het geluksgevoel dat consumenten van alcohol ervaren; uitgedrukt in geld.

3.2 Duurzaamheidscriteria

De productie van alcohol, net als de verkoop van alcohol, is voor ons een te mijden activiteit. We investeren *niet* in bedrijven die alcoholhoudende dranken produceren. Ook beleggen we niet in bedrijven die meer dan 10% procent van hun totale omzet behalen uit de verkoop of distributie van of handel in alcohol. Dit betreft alleen retail, niet de horeca.

⁶ <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/alcoholgebruik/cijfers-context/gevolgen#node-alcoholgebruik-en-chronische-ziekten>.

⁷ <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/gezond-drinken-bestaat-toch-niet-ook-dat-ene-glaasje-per-dag-kunt-u-beter-laten-staan~a4592338/>

⁸ <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs349/en/>.

⁹ <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs349/en/>

¹⁰ RIVM

https://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Wetenschappelijk/Rapporten/2016/oktober/Maatschappelijke_kosten_batena_nalyse_van_beleidsmaatregelen_om_alcoholgebruik_te_verminderen_Social_cost_benefit_analysis_of_regulatory_policies_to_reduce_alcohol_use_in_The_Netherlands Bron geraadpleegd op 21-01-2020.

4. Tabak

4.1 Inleiding

De schadelijke effecten van tabaksproducten op de volksgezondheid staan al lange tijd vast. De maatschappelijke acceptatie van roken en de gevolgen daarvan voor de volksgezondheid blijven verder afnemen. Dit blijkt uit steeds verdergaande maatregelen van de overheid om roken te ontmoedigen. Voorbeelden hiervan zijn het voornemen om rookruimtes in publieke gebouwen te verbieden¹¹, het voornemen van de overheid om rookwaren uit het zicht te halen in supermarkten, kiosken en tankstations, het verplichten van afschrikwekkende foto's op verpakken en het verbieden van smaakstoffen in tabaksproducten¹². Daarnaast gaan diverse retailers waaronder ook grotere supermarktketens de verkoop van tabaksproducten uitfaseren¹³. De afnemende acceptatie blijkt verder uit de voortdurende stroom aan rechtszaken waarmee de tabaksector nog steeds te maken heeft^{14,15}.

De markt voor e-sigaretten heeft zich de laatste jaren verder ontwikkeld. Producenten van deze producten zetten deze elektronische sigaretten in de markt als een gezond alternatief voor het roken van tabaksproducten. Hoewel het elektronische alternatief wellicht minder schadelijk is voor de gezondheid, heeft recent onderzoek laten zien dat ook elektronische sigaretten kankerverwekkend zijn en andere gezondheidsklachten kunnen veroorzaken^{16,17}. Dat geldt niet alleen voor de directe consumenten van elektronische sigaretten maar ook voor omstanders. Volgens het RIVM kunnen ook deze zogenoemde meerokers negatieve gezondheidseffecten ondervinden van elektronische sigaretten¹⁸. Ons duurzaamheidsbeleid is gericht op het investeren in producten en diensten die bijdragen aan een duurzame samenleving. De e-sigaret past daar niet bij.

4.1.1 Productie van tabaksproducten

We sluiten de productie van tabaksproducten (tabaksplant, rookwaren etc.) volledig uit. Dat wil zeggen dat we ook geen drempel hanteren maar 0% betrokkenheid bij financieringen of beleggingen verlangen.

4.1.2 Verkoop van tabaksproducten

Het uitsluiten van tabak is al lange tijd een van de kernpunten van ons duurzaamheidsbeleid. Dit betreft zoals gezegd de productie van (onderdelen van) tabaksproducten en niet de verkoop. Dat de verkoop van tabaksproducten tot een percentage van 5% van de omzet is toegestaan volgens ons

¹¹ <https://www.rtlnieuws.nl/nederland/over-twee-jaar-ook-openbare-gebouwen-rookvrij>

¹² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/roken/roken-ontmoedigen>

¹³ Zie <https://www.nu.nl/gezondheid/5290343/lidl-stopt-als-eerste-supermarkt-met-sigarettenverkoop.html> en <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/lidl-verbant-als-eerste-supermarkt-de-sigaret-uit-de-schappen-b241ec87/>

¹⁴ <https://www.trouw.nl/binnenland/sjoemelsigaret-voorgelegd-aan-eu-hof-om-eerlijker-meetmethode-af-te-dwingen-be9bebcd/>

¹⁵ <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/benedicte-ficq-het-is-geen-ingewikkelde-strafzaak-dat-roken-dodelijk-is-zetten-ze-zelf-op-het-pakje--b18eae87/>

¹⁶ <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/29/e-sigaret-veroorzaakt-dna-schade-die-tot-kanker-kan-leiden-a1590197>

¹⁷ <https://www.kwf.nl/over-kwf/Pages/Standpunt-elektronische-sigaret.aspx>

¹⁸

www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Wetenschappelijk/Rapporten/2016/juli/De_gezondheidsrisico_s_van_e_sigaretten_vo_or_omstanders

duurzaamheidsbeleid heeft niet zo zeer een normatieve grondslag, maar meer een praktische. Om bijvoorbeeld financieel renderende beleggingsfondsen te kunnen aanbieden, is het van belang om het duurzaamheidsbeleid op de 'rijpheid' van de markt af te stemmen. De praktijk leert dat vrijwel alle retailers tabaksproducten verkopen. In Nederland verkopen supermarkten gezamenlijk voor zo'n 1,9 miljard euro aan tabaksproducten en het commerciële belang voor retailers is waarschijnlijk een van de redenen waarom zij vooralsnog niet stoppen met de verkoop van tabaksproducten¹⁹. Het is om deze reden dat dit voorstel de verkoop van tabaksproducten niet geheel uitsluit, maar het percentage van de omzet limiteert op 5%.

4.1.3 Verkoop van diensten en producten aan de tabakssector

Bedrijven mogen maximaal vijf procent van hun omzet realiseren uit de verkoop van diensten en producten aan de tabaksindustrie (bijv. filters, materiaal voor sigarettenverpakkingen, sorteermachines).

4.2 Duurzaamheidscriteria

We investeren niet in bedrijven die tabaksproducten of elektronische rookwaren produceren. Ook investeren we niet in bedrijven die meer dan 5% van hun omzet behalen uit de verkoop of distributie van of handel in tabaksproducten of elektronische rookwaren.

Waar ligt de grens?

Wel: We kunnen wel investeren in bedrijven mits zij minder dan vijf procent van hun eventuele omzet realiseren uit de handel in of verkoop en distributie van tabaksproducten of elektronische rookwaren.

Niet: We mijden bedrijven die als toeleverancier te verweven zijn met de tabaksindustrie en/of meer dan vijf procent van de omzet genereren uit deze activiteiten.

5. Cannabis

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de uitwerking van financieringen of beleggingen met betrekking tot cannabis binnen ons duurzaamheidsbeleid. Het heeft tot doel om beleid te vormen voor de wijze waarop wij omgaan met bedrijven die bijdragen aan de productie en de verkoop van cannabisproducten. Wij zien een aantal redenen om met een criterium voor deze activiteiten te komen: steeds meer landen legaliseren medicinaal en/of recreatief gebruik van cannabis. Als gevolg daarvan zijn er in toenemende mate ook beursgenoteerde ondernemingen die zich hierop richten. Door in deze bedrijven te investeren lopen we het risico om te beleggen in cannabisproductie. Dit past niet bij onze missie om te investeren in bedrijven die bijdragen aan een duurzame samenleving.

Het gebruik van cannabis heeft twee kanten. Wetenschap heeft aangetoond dat recreatief gebruik schadelijk voor de gezondheid kan zijn. Echter, bestanddelen van de cannabisplant kunnen ook medicinaal gebruikt worden. In ons beleid maken we daarom onderscheid tussen cannabis voor recreatief en medicinaal gebruik.

¹⁹ <https://nos.nl/artikel/2210477-tabak-weg-bij-drogisterijen-supermarkten-volgen-nog-niet.html>

5.1.1 Cannabis voor recreatief gebruik

Cannabis is een drug, waarbij de voornaamste psychoactieve bestanddeel THC is. Chemische verbindingen die qua structuur vergelijkbaar zijn met THC worden cannabinoïden genoemd en hebben vergelijkbare werking. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) stelt dat cannabis veruit de meest gecultiveerde, verhandelde en misbruikte illegale drug is. De helft van alle wereldwijde inbeslagnames van drugs zijn inbeslagnames van cannabis. In het huidige decennium is cannabismisbruik sneller gegroeid dan misbruik van cocaïne en opiaten. Dit komt onder andere doordat het een relatief goedkope drug is. Op zijn website noemt de WHO verscheidende negatieve gezondheidseffecten van het gebruik van cannabis waaronder het schaden van cognitieve ontwikkeling als psychomotorische prestaties. Ook kan het gebruik van cannabis chronische negatieve gevolgen hebben.²⁰

Nederwiet

Cannabis kan als drug recreatief gebruikt worden, de werkzame stof hierin om 'high' te worden is THC. Hierbij geldt, hoe meer THC, hoe sterker de werking; maar ook hoe minder CBD (andere stof in de cannabisplant), hoe sterker de werking want CBD remt namelijk bepaalde effecten van THC.²¹ In Nederlandse wiet zit nog nauwelijks CBD, waardoor het sterker is dan wiet uit het buitenland. De afgelopen jaar is het percentage van THC niet toegenomen, echter is deze wel hoog. De Nederlandse overheid wil de consumptie en productie van zware cannabis verbieden. Het voornemen is om cannabis met een THC-gehalte van 15% of meer op lijst I van de Opiumwet te plaatsen en te beschouwen als een harddrug.²²

5.1.2 Cannabis voor medicinaal gebruik

Cannabinoïden kunnen mogelijk medische nut hebben. Vooral nog speelt dit nog geen rol bij de genezing van ziektes, maar het kan wel de klachten van aandoeningen verminderen.²³ Bijvoorbeeld bij vergevorderde ziektes als kanker en aids. Doordat bij medicinale cannabis lage doseringen vaak voldoende zijn komen bijwerkingen niet zoveel voor.²⁴ In verschillende landen (VS, Canada, Europese landen) zijn ook al medicijnen met cannabinoïden goedgekeurd voor gebruik.²⁵ Echter, De WHO geeft wel aan dat hier verder onderzoek naar gedaan moet worden.²⁶

²⁰ https://www.who.int/substance_abuse/facts/cannabis/en/

²¹ <https://www.jellinek.nl/informatie-over-alcohol-drugs/cannabis/cannabis-basisinfo/wat-is-cannabis/>

²² <https://www.jellinek.nl/informatie-over-alcohol-drugs/cannabis/cannabis-basisinfo/cannabis-en-de-wet/>

²³ <https://www.jellinek.nl/informatie-over-alcohol-drugs/cannabis/cannabis-basisinfo/wat-is-cannabis/>

²⁴ <https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/wat-is-het-buro-medicinale-cannabis/>

²⁵ <https://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/marijuana-medicine>

²⁶ https://www.who.int/substance_abuse/facts/cannabis/en/

Cannabidiol (CBD)

Cannabidiol (CBD) is net als THC een van de bestanddelen van de cannabisplant. Echter, CBD is een niet-psychoactieve cannabinoïde. Dit houdt in dat de werking anders is, men wordt er niet 'high' van. Een ander belangrijk verschil is dat uit onderzoek van de WHO is gekomen dat het onwaarschijnlijk is dat het gebruik van cannabidiol een afhankelijkheid creëert zoals het geval is bij andere cannabinoïde. Met andere woorden, het is niet verslavend.

Het is goed om te weten dat in internationale wetgeving CBD een andere status heeft dan andere cannabinoïden zoals THC. Zo valt CBD niet onder UN verdragen. En de WHO heeft in December 2017 aanbevolen dat CBD niet onder wetgeving komt te vallen. De WHO heeft namelijk onderzoek gedaan naar therapeutisch gebruik en bijwerkingen.²⁷ Hieruit werd onder andere opgenomen: *"Recent evidence from animal and human studies shows that its use could have some therapeutic value for seizures due to epilepsy and related conditions. Current evidence also shows that cannabidiol is not likely to be abused or create dependence as for other cannabinoids (such as Tetra Hydro Cannabinol (THC), for instance)".*²⁸

Dit beleid is van toepassing op alle beleggingen of financieringen. Doordat er tegenwoordig beursgenoteerde ondernemingen zijn die cannabis produceren (en/of gebruiken in hun producten) voor recreatief en/of medicinaal gebruik lopen we een risico dat we daar mee te maken krijgen. De kans is groot dat het dan gaat om farmaceutische bedrijven. Ook alcohol producerende bedrijven zijn aan het experimenteren om cannabis te gebruiken in hun producten. Door de toepassing van het alcoholbeleid worden deze bedrijven echter al uitgesloten van belegging. In Nederland is de commerciële teelt van cannabis is nog steeds verboden en slechts één bedrijf heeft toestemming om cannabis te produceren voor wetenschappelijke en medicinale doeleinden.²⁹ Internationaal gezien zijn er wel beursgenoteerde ondernemingen die zich hierop richten omdat steeds meer landen medicinaal en/of recreatief gebruik van cannabis legaliseren.

5.2 Duurzaamheidscriteria

We investeren niet in ondernemingen die zich richten op de productie van cannabis en/of cannabishoudende producten voor recreatief gebruik gezien de gezondheidsrisico's dat dit met zich meebrengt. Ook investeren we niet in ondernemingen die zich richten op de verkoop, handel en/of distributie van cannabis voor recreatief gebruik. Ondernemingen die cannabishoudende medicijnen produceren of verkopen kunnen worden goedgekeurd mits zij dit op een veilige en verantwoorde manier produceren en vermarkten zodat consumentenbescherming gegarandeerd wordt. Net als bij andere medicijnen, moet het goedgekeurd zijn om als medicijn op de markt gebracht te worden; het is essentieel dat deze bedrijven zich aan de wet houden en niet betrokken zijn bij misstanden.

²⁷ <https://www.westword.com/marijuana/world-health-organization-cbd-shouldnt-be-a-scheduled-substance-9786661>

²⁸ https://www.who.int/medicines/access/controlled-substances/5.2_CBD.pdf ;

<https://www.who.int/medicines/news/2017/WHO-recommends-most-stringent-level-int-control/en/>

²⁹ Er is slechts één bedrijf in Nederland dat legaal cannabis mag verbouwen voor de productie van medicijnen.

<https://fd.nl/weekend/1295211/canada-s-wietbeleid-is-geen-voorbeeld-maar-schrikbeeld>

6. Gokspelen³⁰

6.1 Inleiding

Wij investeren in of financieren alleen in bedrijven of projecten die passen bij een duurzame samenleving. Sommige gokspelen zijn sterk verslavend en wij vinden dat deze gokspelen niet binnen dit plaatje passen. Het gaat bijvoorbeeld om bedrijven die short odds-kansspelen op de markt brengen of exploiteren, of daar onderdelen voor produceren. Voorbeelden hiervan zijn fruitautomaten, casinospelen, bingo, krasloten en het wedden op paarden. Bij dit soort kansspelen, short odds-kansspelen, volgen inzet en winst of verlies elkaar snel op. De stimulans om steeds opnieuw iets in te zetten en de gok te wagen is hierdoor groot. Door de aard van de beloningsstructuur is het spelen van dit soort gokspelen riskant: de speler wint lange tijd niets, af en toe een klein bedrag en zelden een grote beloning. Dit werkt gokverslaving in de hand. Bij long odds-kansspelen ligt dit anders. Bij bijvoorbeeld loterijen en prijsvragen zit een langere tijd tussen de inzet en de winst of verlies. Door het gebrek aan de spanning waarvan wel sprake is bij short odds-spelen, worden dit soort spelen niet als riskant aangemerkt. Dit is de reden dat wij dit soort gokspelen niet uitsluiten, zoals wel het geval is bij short odd-kansspelen.

6.2 Duurzaamheidscriteria

Wij vinden het van belang dat een bedrijf aan bepaalde voorwaarden voldoet bij kansspelen. Daarbij sluiten wij de volgende activiteiten uit:

- We beleggen *niet* in bedrijven die short odds-kansspelen leveren of exploiteren.
- We beleggen ook *niet* in bedrijven die onderdelen leveren voor short odds-kansspelen, waardoor ze te zeer verweven zijn met bedrijven die short odds-kansspelen leveren of exploiteren, en/of bedrijven die meer dan vijf procent van hun omzet genereren door het leveren van onderdelen.

We kunnen *wel* beleggen in bedrijven die zich bezighouden met *long odds*-kansspelen, zoals loterijen en prijsvragen, met een lange tijd tussen inzet en winst of verlies.

7. Genetische modificatie

Wij sluiten ondernemingen uit die genetische modificatie op planten en dieren toepassen voor niet-medische doeleinden. Dit doen wij omdat er risico's kleven aan genetische modificatie. Zo is er veel onduidelijkheid over de nadelige gevolgen van gentechnologie voor mens, biodiversiteit en dierenwelzijn. Voor medische doeleinden kunnen we een uitzondering maken als een medisch probleem op het moment van toetsing uitsluitend opgelost kan worden met genetisch gemodificeerde organismen. Een dergelijke toepassing van genetische modificatie mag alleen plaatsvinden onder gesloten omstandigheden, waardoor risico's voor mens en milieu zoveel mogelijk worden beperkt.

³⁰ Stichting AGOG.(<http://www.agog.nl/>).

7.1 Achtergrondinformatie

In DNA liggen erfelijke eigenschappen vast. Genetische modificatie is het overbrengen van een stukje DNA van een organisme naar een ander organisme. Zo worden eigenschappen van het ene individu naar het andere individu overgebracht. Dit kan zelfs tussen organismen van verschillende soorten. Genetische modificatie bij micro-organismen wordt bijvoorbeeld gebruikt om verschillende stoffen te produceren, zoals antibiotica. Ook planten en dieren kunnen genetisch gemodificeerd worden, bijvoorbeeld om wetenschappelijke vragen te beantwoorden, vaccins en geneesmiddelen te ontwikkelen, produceren en controleren, om de schadelijkheid van stoffen te testen en voor onderwijs. Ook het klonen van dieren valt hieronder.

7.2 Duurzaamheidscriteria

Wij sluiten ondernemingen uit die genetische modificatie toepassen op planten en dieren op het gebied van voeding en non-food. Ondernemingen die voor medisch-farmaceutische doelen genetische modificatie toepassen op planten en dieren zijn uitgesloten, tenzij een medisch probleem uitsluitend, op het moment van toetsing, opgelost kan worden door gebruik van genetisch gemodificeerde planten en/of dieren. Dit mag uitsluitend plaatsvinden onder gesloten omstandigheden, waardoor risico's voor mens en milieu zoveel mogelijk worden beperkt. Dit geldt zowel voor ondernemingen die genetische modificatie toepassen als voor ondernemingen die genetische modificatie uitbesteden aan derden.

Waar ligt bijvoorbeeld de grens?

Wel:

- We kunnen *wel* beleggen in bedrijven die genetische modificatie op planten en dieren toepassen voor medische doeleinden, als dit de enige oplossing is voor een medisch probleem, en als dit gebeurt onder gesloten omstandigheden.
- We kunnen *wel* beleggen in bedrijven die genetische modificatie toepassen op micro-organismen (dit zijn geen planten of dieren) als dit gebeurt onder gesloten omstandigheden.
- We kunnen *wel* beleggen in bedrijven die genetisch gemodificeerde producten afnemen, mits zij transparant zijn over de wijze waarop ze deze producten gebruiken.

Niet:

- We beleggen *niet* in bedrijven die genetische modificatie op planten en dieren toepassen voor voeding en non-foodproducten, of hiertoe opdracht geven.